

Kas õpingute katkestamine on (tunnetatud) paratamatus?

Õpetajate Leht 11. dets. 2015 [Heli Mattisen](#) Eesti kõrg- ja kutsehariduse kvaliteediagentuuri juhataja

Kõrghariduse teemadel on viimasel ajal palju tähelepanu pälvinud nn Gunnar Oki raport, mis osutab kohati küll tähelepanu mitmele kitsaskohale, kuid samas on diskussioonist täiesti kõrvale jäänud üks märkimisväärne probleem Eesti kõrghariduses. Selleks on tudengite õpingute katkestamine ja nende väljalangus.

Väliseksperdid, kes hindavad Eesti kõrghariduse kvaliteeti võrdluses rahvusvahelise tasemega, on oma aruannetes hämmastusega tähendanud, et enamik kõrgkooli ja õppejõude peavad õpingute katkestamise väga kõrget määra paratamuseks ega pea olukorra muutmist võimalikuks. Leitakse, et peamised põhjused on majanduslikku laadi ega sõltu kõrgkooli pingutustest.

Õppimine kui eluviis

Üliõpilase poolt vaadates on katkestamine „tunnetatud paratamatus”. Tudengil on kahtlemata täielik õigus ja vabadus teha valikuid, mis parimal moel tagavad tema eneseteostuse ning toimetuleku ühiskonnas. Seega võib õpingute katkestamine viidata hoopis sellele, et inimene juhib oma õppimist: valides teadlikult ning otsides võimalusi paremaks eneseteostuseks. Toimides täies kooskõlas Eesti elukestva õppe strateegia 2020 visiooniga „õppimisest kui eluviisist”.

Just seda rõhutasid ülikoolide rektorid kõrghariduskonverentsi „Miks tasub ülikool lõpetada?” (03.11) vestlusringis: katkestamine on igati normaalne nähtus ega erine oma olemuselt õpirändest, mida me kõik suuresti toetame. Tõdeti koguni, et noori, kes õpinguid teadlikult katkestavad ning otsivad suuremaid väljakutseid maailma parimatest ülikoolidest, tuleb tunnustada. Enamgi – kõrgkoolil, mille andekas üliõpilane katkestab, et minna maailma tippülikooli edasi õppima, olevat põhjust uhkust tunda, et inimene on teinud oma õpingutega algust just siin. Viimane väide kõlab siiski enesepettusena, sest küllap on uhkust põhjust tunda pigem siiski sellel ülikoolil, mis talente enda juurde meelitab, mitte vastupidi.

Konverentsil pidas põhjaliku ettekande Tartu ülikooli dotsent Olev Must, tutvustades uuringu „Haridustee valikud ning õpingute katkestamise asjaolud Eesti kõrghariduses” tulemusi (ESF-i programm TULE, autorid Olev Must, Aasa Must, Karin Täht). Temagi leidis, et üliõpilaste katkestamine on „võimaluste paljususest tingitud normaalne protsess” ning et „katkestamisega seotud muutusi võib vaadelda kui investeringuid uutesse võimalustesse”.

Kas on põhjust muretseda?

Eelneva põhjal võiks ju küsida, kas on üldse põhjust katkestamise pärast muretseda. Katkestamise määr on kõrge ka mujal Euroopas. Eesti kuulub küll tabeli esimesse poolde, kuid pole seal üksi. Lisaks sõltub õpingute lõpetamine sellest, kas ja kuidas väärtustab tööturg kõrgharidust tõendavat diplomit. Kõrgharidusnõue on tööle kandideerides tihtipeale n-ö formaalne eeltingimus, mitte sisuliselt määrav näitaja. Parafraseerides tuntud vanasõna: mõistlik on ikka hinnata meest, mitte mehe mütsi. Selline eluterve lähenemisviis on meile kahtlemata omane. Seega, ehk võikski öelda, et katkestamine ei ole üldsegi probleem? Tõepoolest, katkestamine on tihtipeale hoopis teatud probleemide tunnus ning mõnikord ka nende tagajärg. Tõelised probleemkohad peituvad katkestamise põhjuste taga. Levinud on arvamus, et katkestamise peamised põhjused on majanduslikku laadi: toimetulekuraskused, vajadus töötada õpingute ajal. Tõsi, 85% katkestajatest töötab kas osa- või täiskoormusega, kuid sama kõrge on töötavate tudengite osakaal nende seas, kes ei katkesta. Seega on majanduslikud põhjused kombineeritud muudega ning toimivad need tavaliselt koosmõjus.

Levinumaid põhjusi

- Tudeng avastab esimese õppeaasta jooksul, et tuli õppima „vale eriala”. Põhjus võib olla tudengikandidaadi küündimatus saada õigesti aru erialakirjeldusest, kuid sama võimalik on ka erialakirjelduse segasus, samuti tõsiasi, et esimese õppeaasta jooksul on väga vähe kokkupuudet valitud erialaga, sest valdavad üld- ja sissejuhatavad ained.
- Tudeng ei saa hakkama. Ilmneb, et varasemad teadmised ja oskused ei ole piisavad selleks, et õpingutega toime tulla. Põhjus: vastuvõtulävend on madal, ei testita kandidaadi sobivust ja/või akadeemilist võimekust; tugi ja nõustamine jääb hiljaks – probleem avastatakse esimesel eksamisessioonil.
- Tudengil, kes töötab õppimisega paralleelselt, kuid ei saa endale siiski lubada osakoormusega õppimist, tekivad akadeemilised võlgnevused. Põhjused: ajanappus, aga ka õppevorm ja -korraldus, mis ei võimalda töö ja õppimise ühitamist. Kui tuleb valida, langeb valik üldjuhul töö kasuks.
- Õpimotivatsioon kaob. Üliõpilasele tundub, et ta ei õpi midagi juurde. Väljakutsed tööl pakuvad rohkem pinget ja eneseteostusvõimalusi. Piisav teadmiste ja oskuste tase on juba olemas ja/või seda on võimalik töökohal õppides tõhusamalt/sihipärasemalt tõsta. Põhjus võib olla selles, et teooria ei ole sidustatud praktikaga, õpe piirdub teadmiste omandamise, mitte nende rakendamisega.
- Tudeng läbib õpingud, kuid lõputöö jääb kirjutamata. Põhjus: tavaliselt ei leia tudeng juhendajat teda huvitavale teemale, iseseisvaks töö kirjutamiseks napib teadmisi ja oskusi.
- Katkestamine isiklikel põhjustel – lapse sünd, kaitsevägi, pereliikme hooldamine jms. Sellistel põhjustel katkestatakse õpingud reeglina ajutiselt.

Uuringute põhjal aastatel 2013–2015.

Motivatsiooni suurendamine

On selge, et osa põhjustega (eelkõige isiklikud, majanduslikud) on kõrgkoolil raske midagi ette võtta. Samas on väliseksperdid rõhutanud, et kõrgkoolid ei ole piisavalt ära kasutanud võimalusi muude põhjuste leevendamiseks. Kolm olulist asja, mis aitaks ekspertide hinnangul suurendada õpimotivatsiooni ning vähendada katkestamise määra, on järgmised.

- Kõrgkoolid peaksid õppevormi ja -meetodite valikul ning õppe korraldamisel arvestama senisest enam tõsiasjaga, et üliõpilased töötavad. Seejuures ei tohi väheneda tudengitele esitatavad nõuded. Töötamist tuleks õpingute käigus ära kasutada, andes näiteks ülesandeid omandatud teadmiste rakendamiseks töökeskkonnas ning rakendades probleemõpet, mille sisu haakub tudengite töövaldkondadega.
- Individuaalne lähenemine alates vastuvõtust kuni lõputöö kaitsmiseni. Üliõpilast tuleb senisest enam kaasata õppetöö eesmärgistamisse ja tulemuste hindamisse, et aidata tal kujuneda ennast juhtivaks õppijaks. Regulaarne sisuline tagasiside õpitulemustele. Rõhuasetus peab nihkuma õpetamiselt õppimisele.
- Bakalaureuseõppe tasemel peaksid õppekavad sisaldama rohkem valik- ja vabaaineid ning võimalust valida spetsialiseerumine pärast seda, kui oma eelistustes on selgusele jõutud.

—

Iga teine katkestab

Enam kui pooled Eesti kõrgkoolides alustanud tudengitest katkestavad õpingud: 2012/2013. õppeaastal oli katkestajaid rohkem kui lõpetajaid, vastavalt 11 109 ja 10 867; 2014/2013. õppeaastal lõpetas 10 190, katkestas 9912. Pärast katkestamist õpib edasi 40%, kuid katkestamisele järgneb uus katkestamine ligi 60% juhtudel. Õpingute ajal töötab enam kui 85% tudengitest, töötas ka 85% katkestanutest.

<http://opleht.ee/2015/12/kas-opingute-katkestamine-on-tunnetatud-paratamatus/>